

TE RA O PIRITORIA.

NGA NGAHIAU KI TURANGA.

I whakaritea e te Mea o Turanga me etahi pakeha rangatira ko te 5 o nga ra o Hune hei ra hararei, hei haringa hei whakanunga mo te horonga o Piritoria i a Rapata. I whakaritea hoki kia tonoa nga Maori kia haka hei whakanui i taua ra, a kia kore e whakaritea he atu mo te keeti, engari kei te tangata te hiahia ki te homai i tana i pai ai. I whakaaetia tenei whakaaro e nga Maori. I te ata o te Mane ka tae mai nga rongo kaore ano ia a Piritoria kia riro noa i a Rapata, na reira ka riro ko nga mahi a te Maori hei tino mea mo taua ra. I te ata ano ka timata te ua, ka paruparu nga tiriti, a ka ahua wehi te ngakau kei kore te pakeha e puta ki waho, ka manau noa iho nga ahuaereka. Otira te taenga tonutanga ki te haora i whakaritea hei timatanga mo te haere atu i te taone ki te taupa mo nga mahi, ka timata te popo mai a te pakeha. I haere katoa mai nga tamariki o nga kura, tena tamaiti me tana kara, tena tamaiti me tana kara. Ko te peene nui o te taone ki mua, muri mai ko nga Maori. Ko Tuta Nihoniho ki mua tonu; ko ona kakahu apihia hoia ona kakahu, me tona hoari ano ki tona ringa. I muri tata mai ko Rawiri Karaha, ko Taare Wherehi, ko Reweti Kohere, me etahi tamariki wahine pakupaku tokorua, ko Matariki Wherehi me Puna Rangiuia. He kahu maori katoa o ratou, ko nga tipare ko nga kara a te Ingarihi ara he whero, he ma, he au-moana. Ko tenei wahi o te ope nui i tino mihia e te pakeha. I muri atu i nga Maori ko nga poti, ko nga kaata, ko nga pu-repo tinibanga, ko tetahi peene ano, ko te tini o te tamariki o te tangata, haere waewae, eke hoiho. He ope tino nui rawa, ahakoa te paru o nga huarahi, te kounaua o te rangi. Te tatanga atu ki te taupa ka oma a Taare Wherehi raua ko Reweti Kohere ki te tango i nga moni, a ka kahi te pakeha, kua uru hoki te whakawhetai ki te ngakau i te pai o te haka a Ngati-oneone i mua atu. I te tomonga atu ki te taupa ka tu te powhiri a te wahine: "Hau kiwi, hau weka kawea he korero..." a ka rawe, i te rite o nga kakahu, o te whiu o te ringa. Ahakoa te nui o te papa whutupooro i taiwhio tonu i te tangata, he pirihimana rere-hoiho ki te arai i te mano o te tangata kei poka te haka. I muri iho i ta nga wahine Maori ka tu na nga tamariki wahine pakeha, te mahi he whakatu rakau ko te peene ki te whakatangitangi. Muri iho na nga tane te haka. Mutu ana te haka ka kokiritia te pa o nga pakeha — he

tereina whawhai — e nga Maori. Ka kino te haere o te tangi a te pu, a te *ritaiti*. Kaore te pa i horo, engari i riro herehere etahi o nga pakeha me etahi o a ratou pu. Kei te whawhai, kei te umere te mano o te pakeha. I tetahi whawhaitanga i muri mai ka riro tetahi o nga pu-repo a te pakeha i te Maori, no muri mai ka tuomakia mai e tetahi pakeha no Amerika he *hau poai*, ka waikihatia, a riro atu i a ia.

I muri iho i tenei ka tu te mea whakamiharo rawa, he poi na etahi tamariki pakupaku tokowha, na Marara Kahukaone, na Taku Rawhira, na Mere Paaka, na Te Huirua. I te haerenga mai i poi haere tonu mai ratou, me te koriana i hunaia ki roto i te kakahu kiwi, ki te whakatangitangi haere: "Ki tonu au i te kora, kora, kora." Hei waenganui o te papa ka tu ratou ka poi ki tena taba, ki tena taba. Auahi ana! Tangi te umere a te pakeha Hiao.....! heo.....!

I muri iho i te hauto waka, ka kokiritia ano e te Maori te pa o nga pakeha, ehara kua riro to ratou manaua a te "H.M.S. Powerful." I te ekenga o te Maori ki runga e karawhiua ana te hauto: "He tia, he tia, he tia; he ranga, he ranga, he ranga; ...!" ko te omanga hoki o nga hoiho to, me te mea tonu na te hoi i pana haere te waka. Ko tetahi o nga hoiho o nga pakeha i riro i a Reweti Kohere, na ona hoihi i panga te rangatira o te hoiho ki te whenua. Ka whakaomaomangia te hoiho me tona patu haere ano i te pakeha ki tona taiaha. Ka kawea e te toa karahi ka oma tonu atu ki roto i te hoa riri, ko tona makanga e te pakeha ki raro, ka poka, ka tangohia tona korowiri me tona taiaha, ka mauria haeretia i runga hoiho, ko tona kaki i herea ki te taura. Engari mehemea ana he tino whawhai ka pakaru tonu nga angaanga o nga pakeha i te taiaha a Kohere. Ko te mea tino rekareka rawa tenei i tenei ra.

Te mahi whakanutunga na "Broncho George," na te kau-poi o Amerika. Ahakoa pehea te oma a te hoiho ka karawhiua atu tona kaha mau tonu atu nga waewae e toru e rua, kotahi ranei o te hoiho, te kaki ranei. Tetahi o ona mahi he tango i tona taura i te whenua e takoto ana i runga i te oma kaha a tona hoiho. Ko ona makawe he roroa tonu penei me o te wahine. I tu te Mea o Turanga ki te whai-korero he whakawhetai mo tenei ra nui.

Neke ake i te £40 nga moni i riro i nga Maori, i runga i te homai aroha noa iho a te tangata. He moni nui tenei mo tenei taone iti, mo tenei ra kino hoki, i ua tonu a mutut